

4. Gaia: Estereokimika

1.- Isomeria konposatu organikoetan.

1.1.- Isomeria-motak

1.1.- Hiru dimentsiotako molekulen irudikapena

2.- Isomero konfigurazionalak.

2.1.- Kiralitatea eta simetria molekularra

2.1.1.- Enantiomeroen ezaugarriak. Aktibitate optikoa

2.2.- Zentro estereogenikoak izendatzeko sistemak.

2.2.1.- D/L hitzarmena

2.2.2.- Cahn-Ingold-Prelog (CIP) hitzarmena.

2.3.- Bi zentro estereogeniko dauzkaten konposatuak.

2.3.1.- Isomeroen arteko erlazioa

2.3.2.- *eritrol/ treo* hitzarmena

2.3.3.- *meso* konposatuak.

2.4.- Karbonoan oinarritzen ez diren beste zentru estereogeniko.

3.- Isomeria geometrikoa

3.1.- *E/Z* eta *cis/trans* hitzarmena

4.- Estereoisomeria sistema ziklikoetan.

4.1.- Ziklohexanoa

4.2.- Ziklopentanoa

4.3.- Ziklopropanoa.

5.- Nahaste errazemikoen erresoluzioa

4. Gaia: Estereokimika

■ Isomeria konposatu organikoetan

Isomeria motak

Isomeroak formula molekularra bera baina egitura desberdina daukaten konposatuak dira

Isomero konstituzionalak

Atomoen arteko lotura ordenean

eta kokapenean desberdintzen dira.

Katea-isomeroak: Kate hidrokarbonatuan desberdintzen dira

Funtzio-isomeroak: Funtzio-taldean desberdintzen dira

Leku-isomeroak: Funtzio-taldearen kokapenean bereizten dira

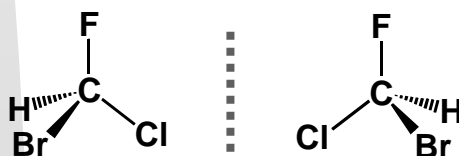

Isomero konfigurazionalak

Kokapen hirudimentsionalean

bereizten dira (estereoisomeroak)

Enantiomeroak: Ispilu-imajina gainezartezinak dira

Diastereoisomeroak: Enantiomeroak ez diren estereoisomeroak

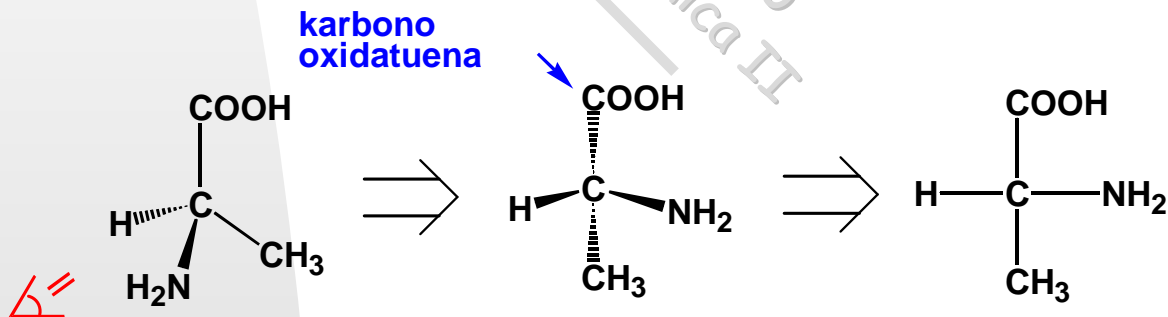
4. Gaia: Isomeria konposatu organikoetan

Hiru dimentsiotako molekulen irudikapena

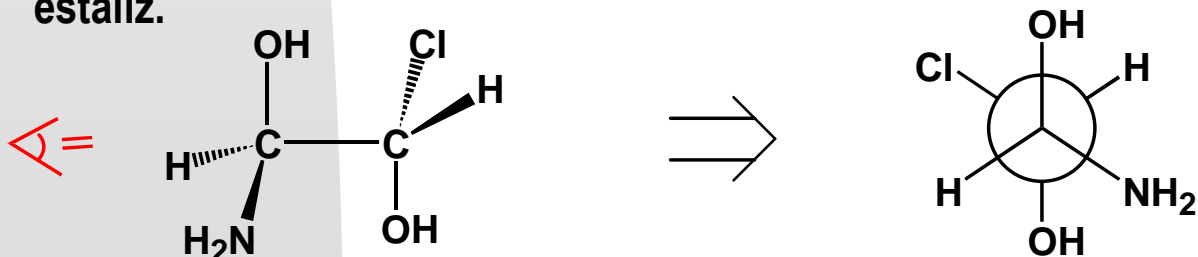
- **Marra lodiak eta ebakiak (perspektiban):** Planoan dauden ordezkatzailak marra arrunten bitartez adierazten dira, planoaren atzealderantz doazen loturak marra ebakien bitartez eta planoaren aurrealderantz doazenak marra lodien bitartez.

- **Fischer-en proiektzioa:** Karbono tetraedrikoa gurutze moduan irudikatzen da. Marra horizontalek begiralearengana zuzenduriko loturak adierazten dituzte eta bertikalek begiralearengandik urrunera zuzendutakoak.

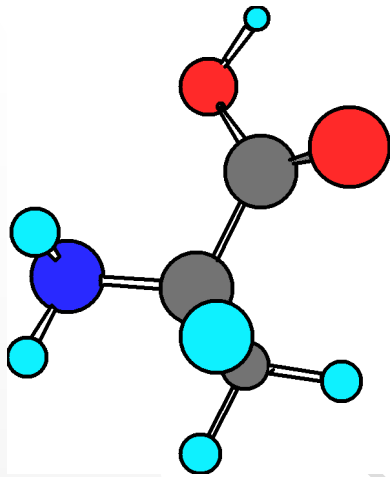
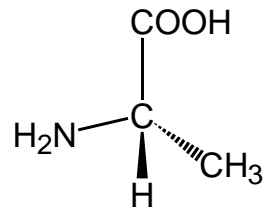

- **Newman-en proiektzioa:** Molekula C-C ardatz baten arabera begiratzen da, aurrean geratzen den karbonoa atzean dagoena estaliz.

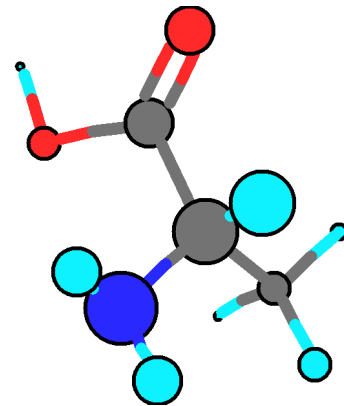

4. Gaia: Isomeria konposatu organikoetan

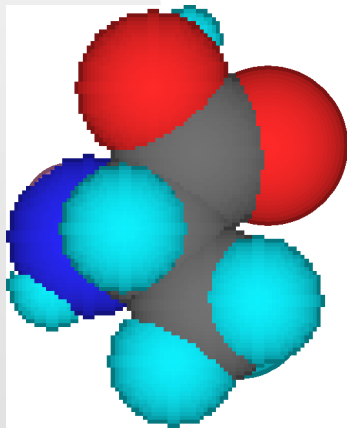
Eredu informatikoak

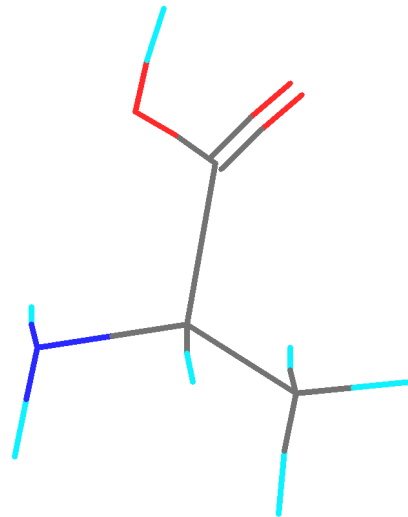
Lotura zilindrikoak

Esfera eta makilak

Espazioa betetzekoa

Eskeleto molekularra

4. Gaia: Estereokimika

■ Isomero konfiguracionalak

Kiralitatea eta simetria molekularra

- ✓ Konposatu batek enantiomero bat daukanean **kirala** dela esaten da
- ✓ Molekula kiralek ez daukate simetria elementurik.

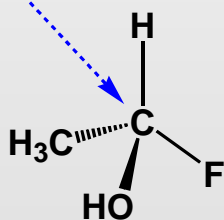
sp^3 karbono baten lau ordezkatzailak desberdinak direnean.

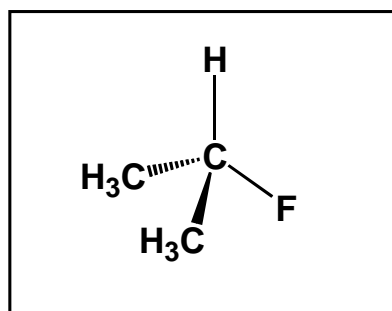
karbono estereogenikoa
edo
zentro estereogenikoa

simetria plano bat:
C,F eta H atomoek osatuta

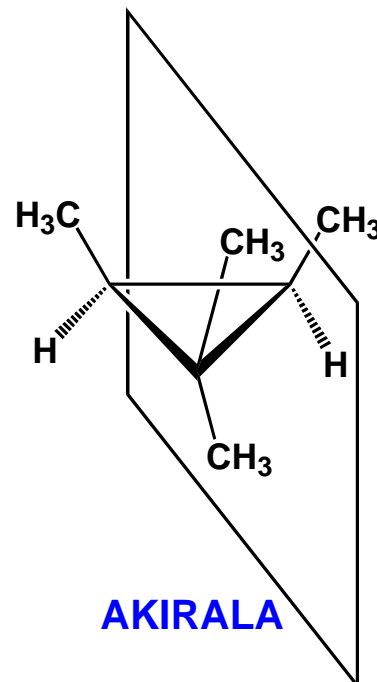
C-estereogenikoa

KIRALA

AKIRALA

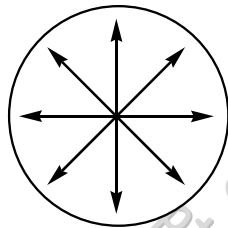

AKIRALA

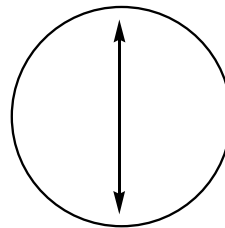
4. Gaia: Isomero konfiguzionalak

Enantiomeroen ezaugarriak.

- ✓ Enantiomeroen ezaugarri fisiko guztiak berdinak dira
- ✓ Salbuespen bakarra: argi polarizatuaren aurreko portaera

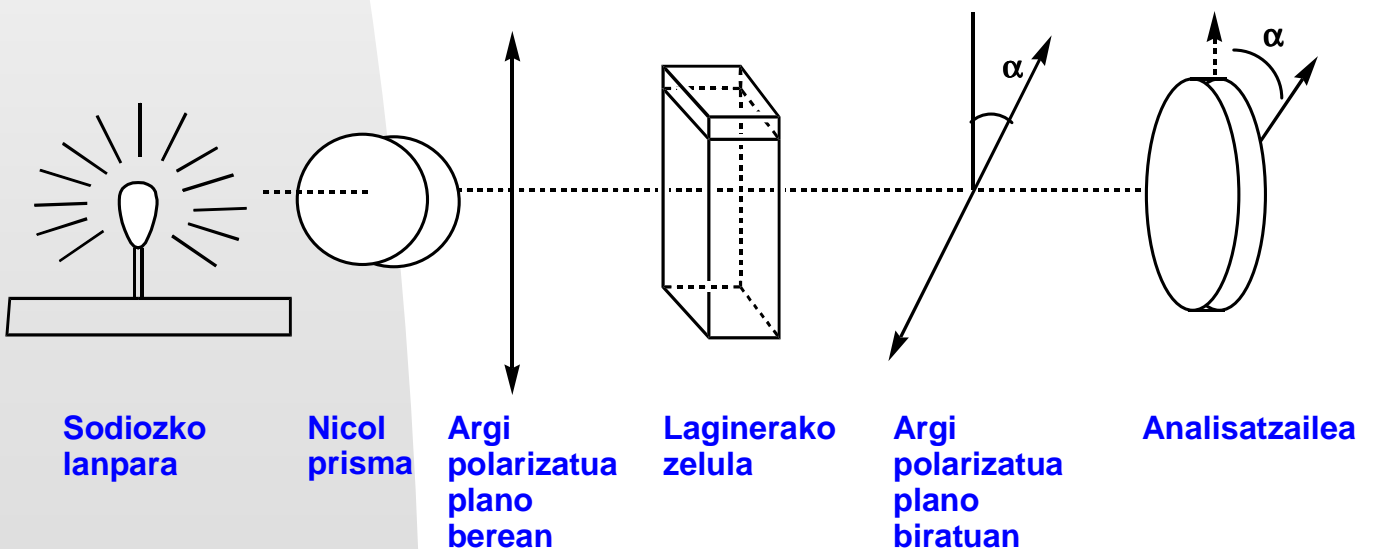

Argi arrunta
Eremu elektromagnetikoaren
oszilazioa plano guztietan

Argi polarizatua
Eremu elektromagnetikoaren
oszilazioa plano bakar batean

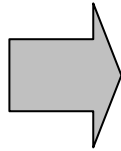
- ✓ Konposatu kiral puru batean zehar argi polarizatua pasatzen baldin bada, polarizazioaren planoak biratzen da (*aktibitate optikoa*)

4. Gaia: Isomero konfiguzionalak

✓ α angelua: **errotazio optikoa**

α angeluabfaktore askoren menpe dago

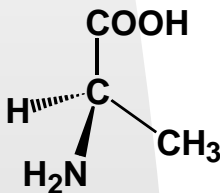
- laginaren kontzentrazioa
- lagin-hodiaren luzera
- argiaren uhin-luzera
- Disolbatzailea
- temperatura

errotazio espezifikoa

$$[\alpha]_{\lambda}^{t^{\circ}\text{C}} = \alpha / (l \times c)$$

- $t(^{\circ}\text{C})$ = temperatura $^{\circ}\text{C}$ -tan
- λ = argiaren uhin-luzera. Na-ren argia denez: D ikurra erabiltzen da.
- α = polarimetroan neurtutako angelua, gradutan.
- l = lagin-hodiaren luzera, dm-tan.
- c = laginaren disoluzioaren kontzentrazioa, g/mL-tan

✓ Errotazio espezifikoa edozein molekula kiralaren karakteristikoa da

(*l*)-ALANINA edo (-)-ALANINA

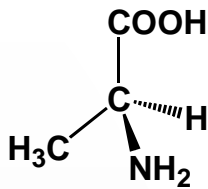
$$[\alpha]_{\text{D}}^{20} = -14.2$$

✓ Ikurra: Desbideratzearen norabidea

- **Ezkerrerantz:** $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$: negatiboa
Konposatua lebogiroa dela esaten da (-)- edo (*l*)- ikurra erantzten zaio izenari.
- **Eskuinerantz:** $[\alpha]_{\text{D}}^{20}$: positiboa
Konposatua dextrogiroa dela esaten da (+)- edo (*d*)- ikurra erantzten zaio izenari

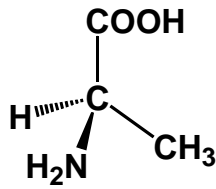
4. Gaia: Isomero konfiguzionalak

- ✓ **Bi konposatu enantiomeriko: $[\alpha]_D^{20}$ bera, baina kontrako ikurra**

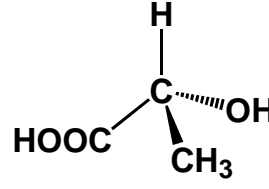
(+)-ALANINA

$$[\alpha]_D^{20} = +14.2$$

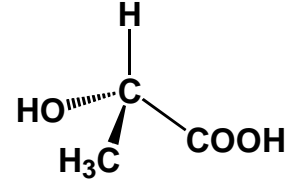
(-)-ALANINA

$$[\alpha]_D^{20} = -14.2$$

Az. (-)-LAKTIKOA

$$[\alpha]_D^{20} = -3.8$$

Az. (+)-LAKTIKOA

$$[\alpha]_D^{20} = +3.8$$

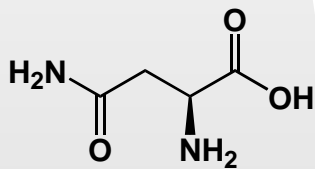
- ✓ **Bi enantimeroan 1:1 nahasketa: Nahaste errazemikoa.**

➔ Ez du argi polarizatuaren plano desbideratzen

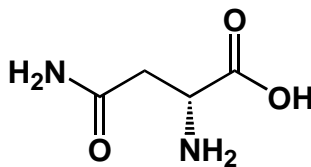
➔ (\pm)- edo (dl)- ikurra erazten zaio izenari

- ✓ **Enantimeroan aktibitate biologikoa desberdina izan daiteke**

Asparragina

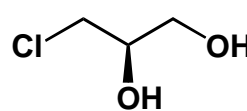

mingotsa

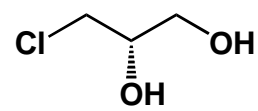

goxoa

3-Kloropropano-1,2-diola

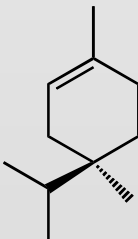

pozointsua

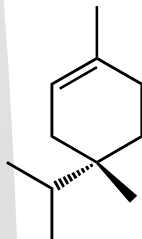

antisorgailua

Limonenoa

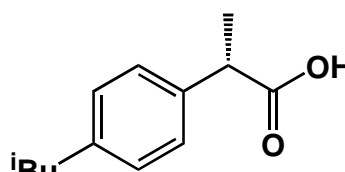

Laranja-saporea

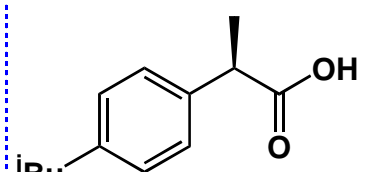

Limoi-saporea

ibuprofenoa

antiinflamatorioa

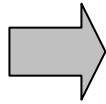

aktibitaterik ez

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

Zentro estereogenikoak izendatzeko sistemak

zentro estereogenikoaren
konfigurazio absolutua

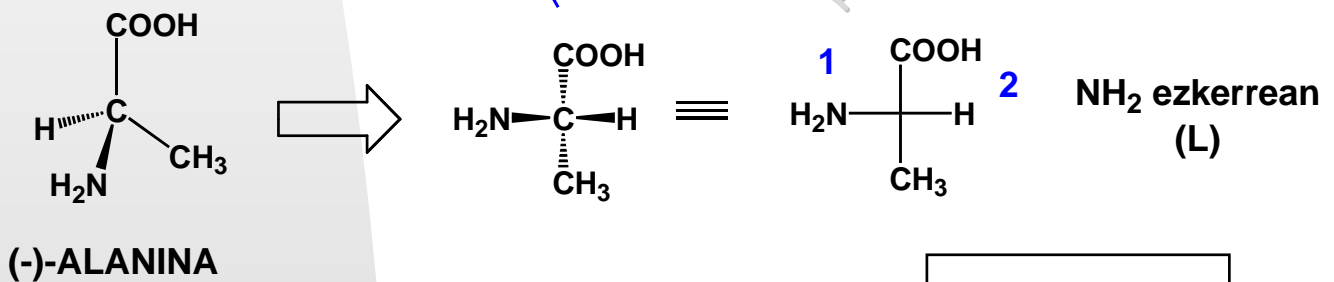

karbonoaren ordezkataileen
antolamendu hirudimentsionala

D/L Hitzarmena

- Fischer proiektzioa marraztu
- Horizontalean dauden ordezkataileak sailkatu (zbk. atomikoa)
- - Lehenengo ordezkatailea eskuinean → **D**
- Lehenengo ordezkatailea ezkerrean → **L**

kate hidrokarbonatua bertikalean
karbono oxidatuen goiko loturan

L-(-)-Alanina

- ✓ D/L hizkiek (konf. absolutua) ez daukate zerikusirik errotazio espezifikoaren ikurrarekin (d/l, edo dextrogiro/lebogiro), nahiz eta batzuetan bat etorri.

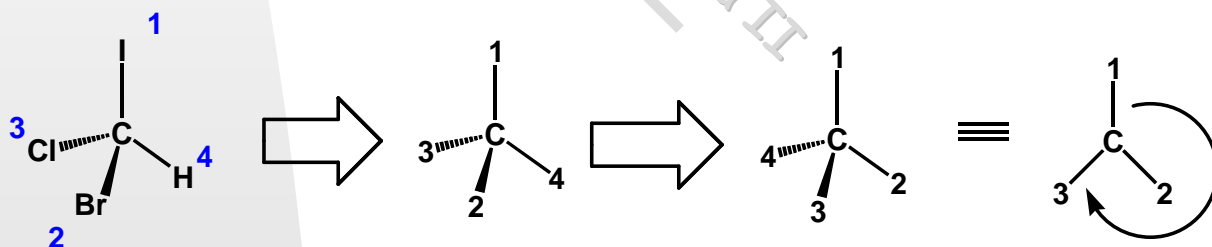
Adibidez: L-glizeraldehidoa lebogiroa da, baina
Azido L-laktikoa dextrogiroa da

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

Zentro estereogenikoak izendatzeko sistemak

CIP Hitzarmena (Cahn-Ingold-Prelog)

- Zentro estereogenikoaren ordezkatzaileak sailkatu, (zenbaki atomikoaren arabera)
- Proiekzioa marraztu, lehenetasun txikieneko ordezkatzailea ahalik eta urrunen kokatuz
- 1 → 2 → 3 gezia marraztu
- Gezia: - erloju-orratzen norabidean → **R**
- erloju-orratzen kontrako norabidean → **S**

Bromiodoklorometanoa

Erloju-orratzen norabidean
(R)

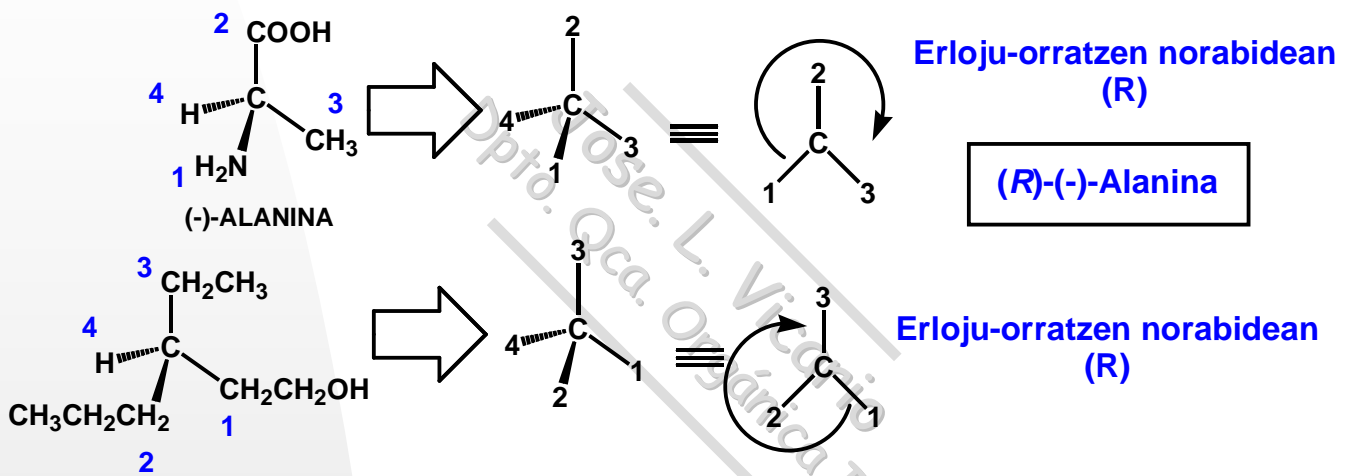
(R)-Bromiodoklorometanoa

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

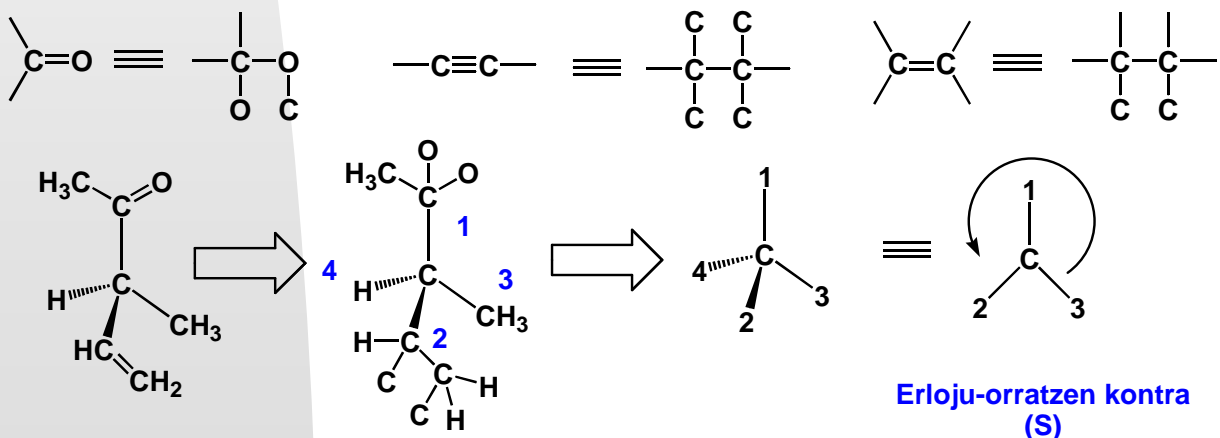
CIP Hitzarmena (Cahn-Ingold-Prelog)

Ordezkatzailei lehentasuna emateko arauak

1. Zenbaki atomikoa
2. Zenbaki atomikoa berdina bada, pisu atomikoa ($D > H$)
3. C-ari lotutako atomoak berdinak badira haiekin lotutako atomoak hartzen dira kontuan, desberdintasun bat aurkitu arte

4. Lotura bikoitza, elementuen arteko bi lotura bakuna izango balitz bezala hartzen da. Lotura hirukoitza, hiru lotura bakuna bezala

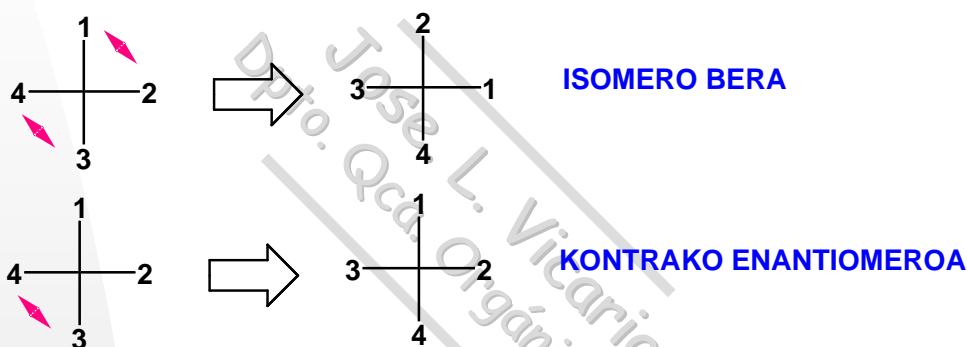
5. Konstituzio bera baina konfigurazio desberdina daukaten ordezkatzailen kasuan, *cis* alkenoa > *trans* alkenoa

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

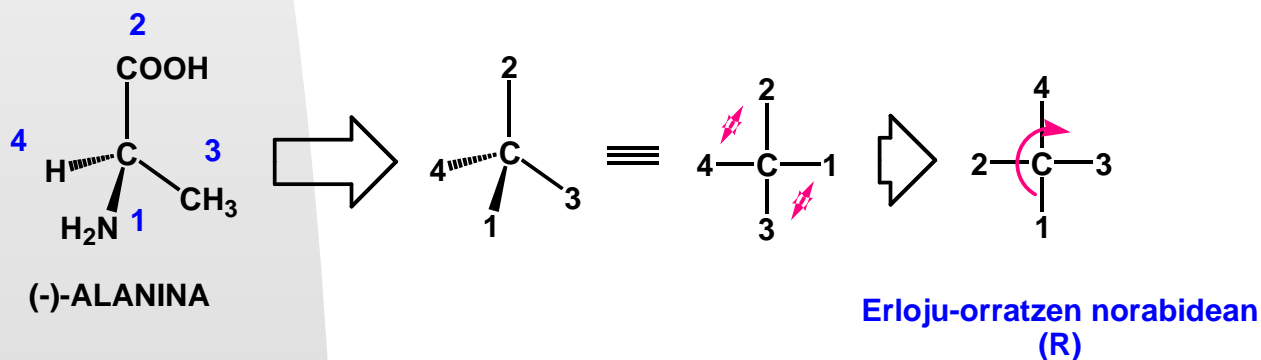
CIP Hitzarmena (Cahn-Ingold-Prelog)

R/S nomenklatura Fischer proiektzioa erabiliz

1. Konposatuaren Fischer proiektzio zuzena marraztu
2. Ordezkatzaileak lehentasunaren arabera sailkatu
3. Lehentasun txikieneko ordezkatzailea bertikalean kokatu. Hori egiteko, ordezkatzaileak elkartrukatu daitezke baina beti bi aldiz, bestela konfigurazio absolutua aldatzen da.

4. 1 → 2 → 3 gezia marraztu eta erloju-orratzen arabera baldin badao, R konfigurazio absolutua daukagu, edo alderantziz, S konfigurazioa.

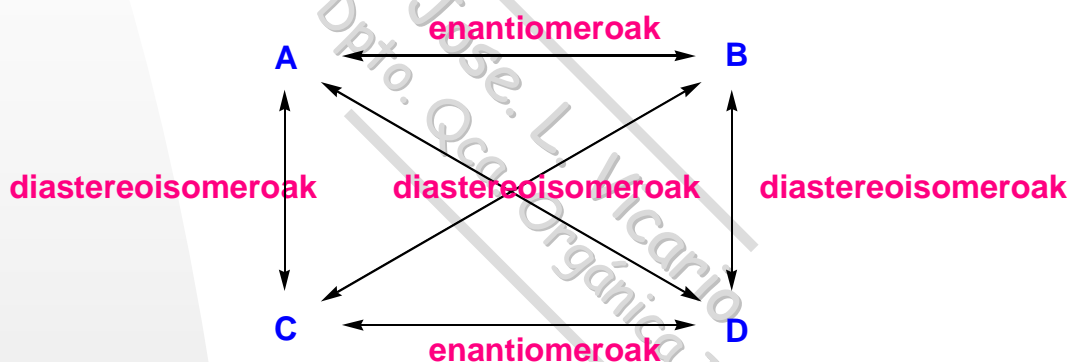
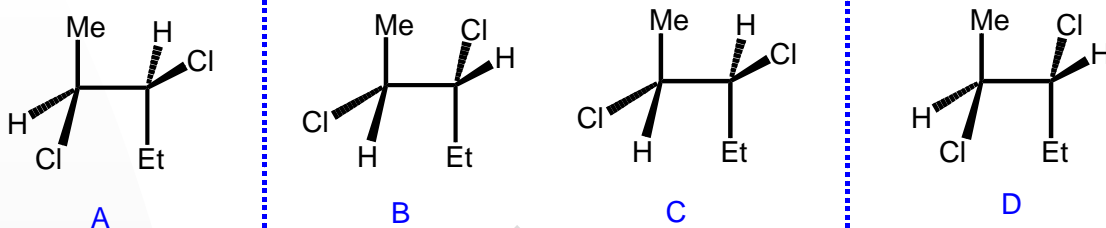
(R)-(-)-Alanina

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

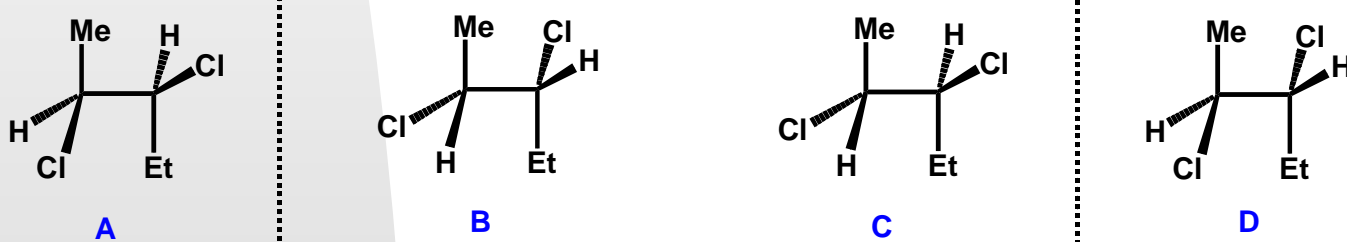
Bi zentro estereogeniko dauzkaten konposatuak

Adibidea: 2,3-dikloropentanoa

Lau isomero ager daitezke

Konfigurazio absolutuak aztertzean

(2S,3S)

(2R,3R)

(2R,3S)

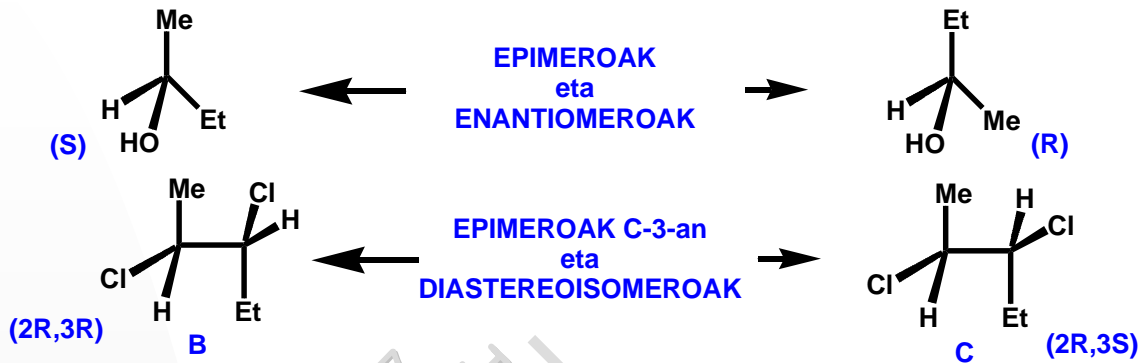
(2S,3R)

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

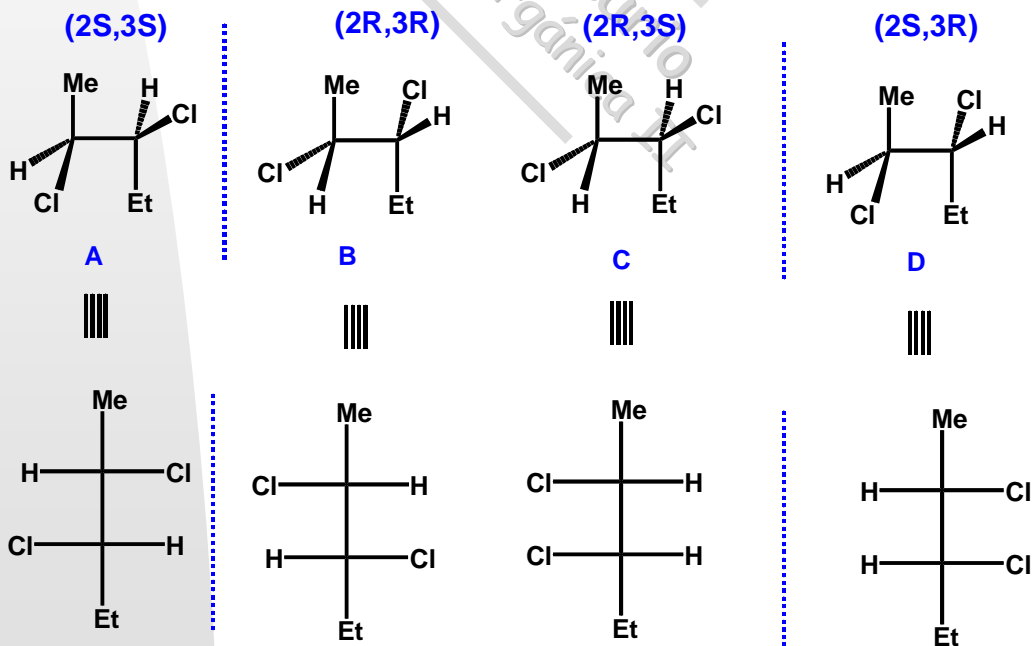
Bi zentro estereogeniko dauzkaten konposatuak

Epimeroak: zentro estereogeniko baten konfigurazioan desberdintzen diren isomero konfigurazionalak

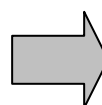

eritro/treo Hitzarmena

Konfigurazio erlatiboa adierazteko hitzarmena

alde berean → **eritro (syn)**
 kontrako aldean → **treo (anti)**

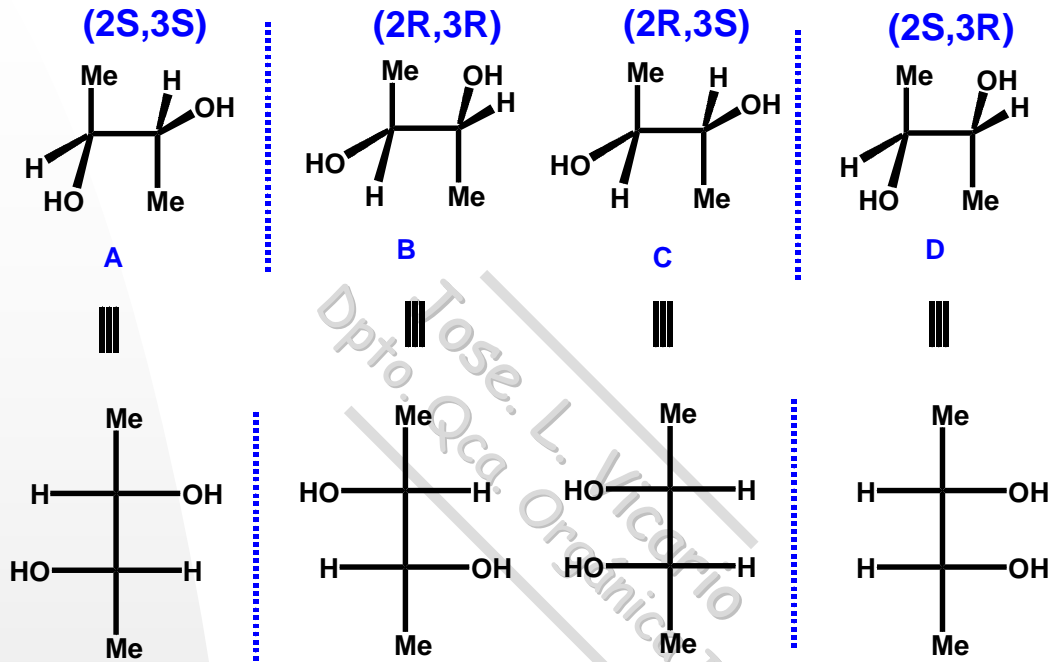
diastereoisomeria

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

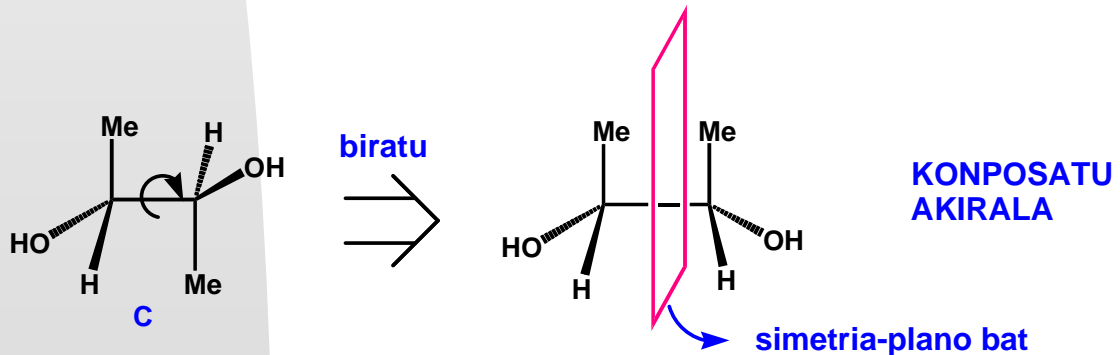
Bi zentro estereogeniko dauzkaten konposatuak

meso konposatuak

Bi zentro estereogenikoen ordezkatzailak berdinak direnean:

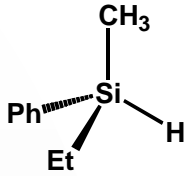
A eta B → **enantiomeroak**
 A eta C / B eta C → **diastereoisomeroak**
 C eta D → **Konposatu bera (gainezargarriak)**

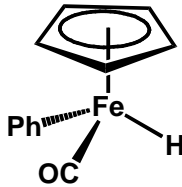
meso konposatuak: Zentro estereogenikoak dauzkaten konposatu akiralak

4. Gaia: Isomero konfigurazionalak

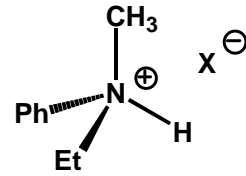
Karbonoan oinarritzen ez diren beste zentro estereogeniko

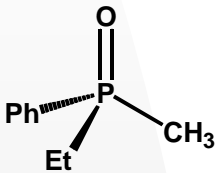
SILIZIO KONPOSATUAK

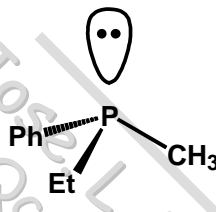
BURDINA KONPOSATUAK

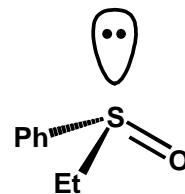
AMONIO GATZAK

FOSFORO OXIDOAK

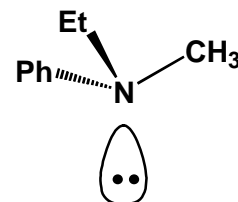
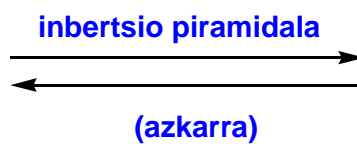
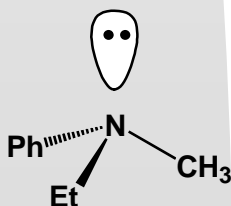
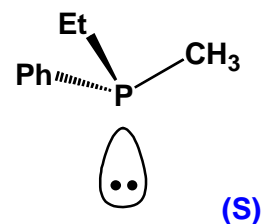
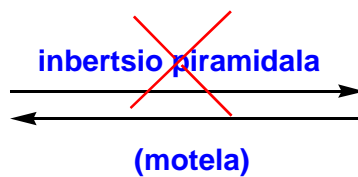
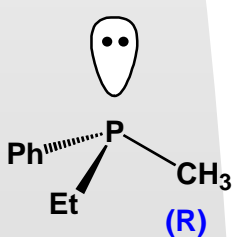
FOSFINAK

SULFOXIDOAK

Atomo tetraedrikoak: CIP hitzarmena aplika daiteke eta elektro-bikote askeak lehenetasun txikiena dauka

→ **Kasu berezia:** Aminak ez dira konposatu kiralak, *inbertsio piramidala* izeneko efektuagatik

EZ DA KONPOSATU KIRALA

4. Gaia: Estereokimika

■ Isomero geometrikoak

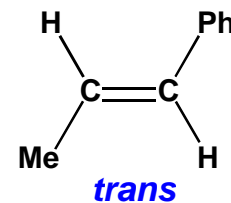
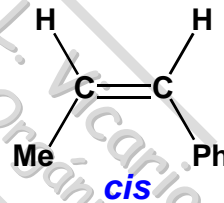
- ✓ Alkenoetan ager daiteke, C=C lotura bikoitzaren inguruko biraketa debekatuta dagoelako

cis/trans Hitzarmena

- ✓ Alkenoaren bi ordezkataileak berdinak direnean aplika daiteke.

alde berean → **cis**
kontrako aldean → **trans**

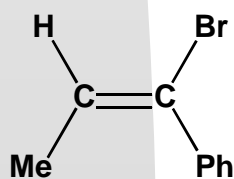

Z/E Hitzarmena

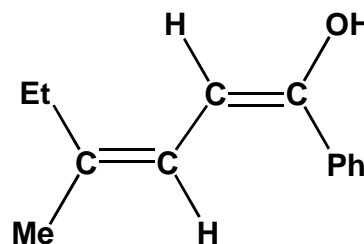
- ✓ Edozein alkenorekin aplika daiteke.

→ Karbono bakoitzaren ordezkataileak sailkatu (CIP arauak)

Lehentasun handieneko bi ordezkataileak alde berean → **Z**
Lehentasun handieneko bi ordezkataileak kontrako aldean → **E**

E-1-bromo-1-fenil-1-propenoa

(*1E,3Z*)-4-metil-1-fenil-1,3-hexadien-1-ola

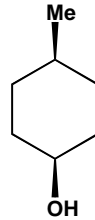
4. Gaia: Estereokimika

■ Isomeria sistema ziklikoetan

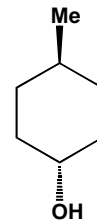
Ziklohexanoa

→ 1,4-Diordezkatua.

Molekulak simetria-plano bat dauka. Ez dago enantiomerorik

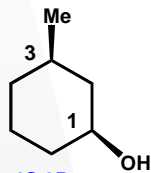
cis edo syn

trans edo anti

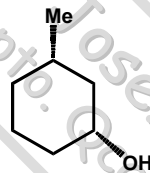
→ 1,3-Diordezkatua.

ORDEZKATZAILE DESBERDINAK

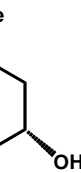

1S,3R

cis: bikote enantiomerikoa

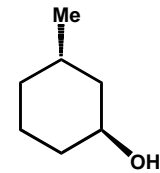

1R,3S

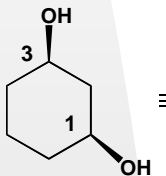
1R,3R

trans: bikote enantiomerikoa

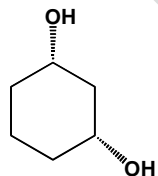
1S,3S

ORDEZKATZAILE BERDINAK

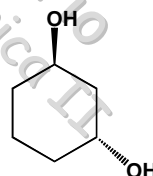

1S,3R

cis: konposatu bakarra
(akirala: meso)

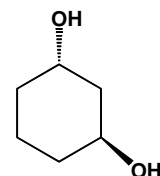

1R,3S

1R,3R

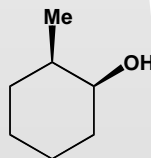
trans: bikote enantiomerikoa

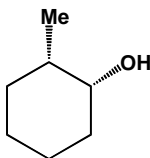
1S,3S

→ 1,2-Diordezkatua.

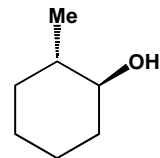
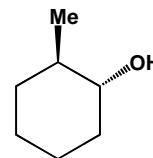
ORDEZKATZAILE DESBERDINAK

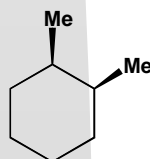
cis: bikote enantiomerikoa

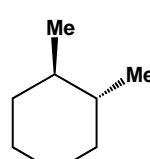
trans: bikote enantiomerikoa

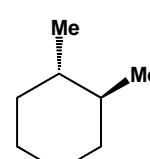
ORDEZKATZAILE BERDINAK

cis: meso konposatua

trans: bikote enantiomerikoa

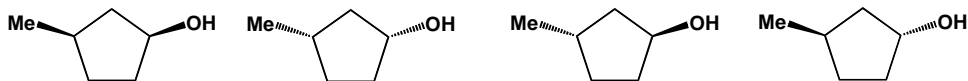

4. Gaia: Isomeria sistema ziklikoetan

Ziklopentanoa

→ 1,3-Diordezkatua.

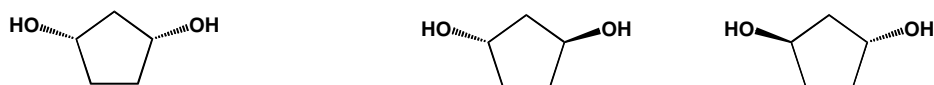
ORDEZKATZAILE DESBERDINAK

cis: bikote enantiomerikoa

trans: bikote enantiomerikoa

ORDEZKATZAILE BERTINAK

cis: meso konposatua

trans: bikote enantiomerikoa

→ 1,2-Diordezkatua.

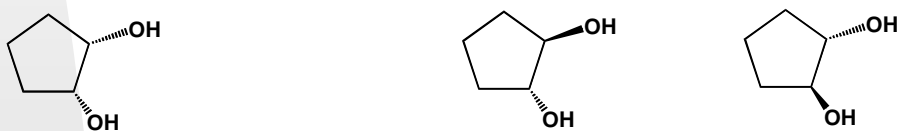
ORDEZKATZAILE DESBERDINAK

cis: bikote enantiomerikoa

trans: bikote enantiomerikoa

ORDEZKATZAILE BERTINAK

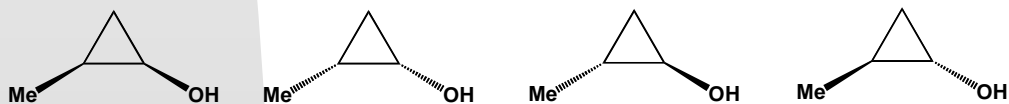

cis: meso konposatua

trans: bikote enantiomerikoa

Ziklopropanoa

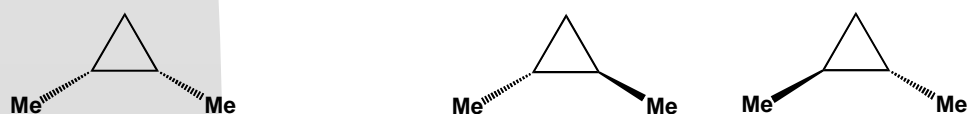
ORDEZKATZAILE DESBERDINAK

cis: bikote enantiomerikoa

trans: bikote enantiomerikoa

ORDEZKATZAILE BERTINAK

cis: meso konposatua

trans: bikote enantiomerikoa

4. Gaia: Estereokimika

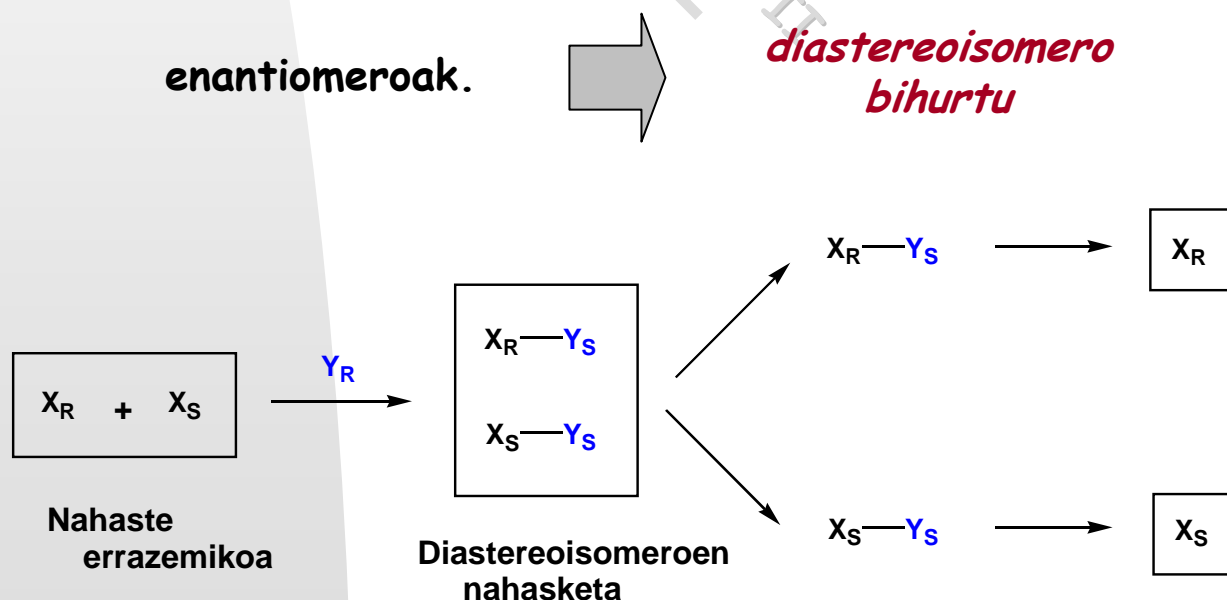
■ Nahaste errazemikoen erresoluzioa

Erresoluzioa: Nahaste errazemiko batetik hasita enantiomero puruak isolatzeko prozesua

- ➔ Enantiomeroen ezaugarri fisikoak berdinak dira (errotazio optikoa izan ezik)
- ➔ Diastereoisomeroen ezaugarri fisikoak desberdinak dira

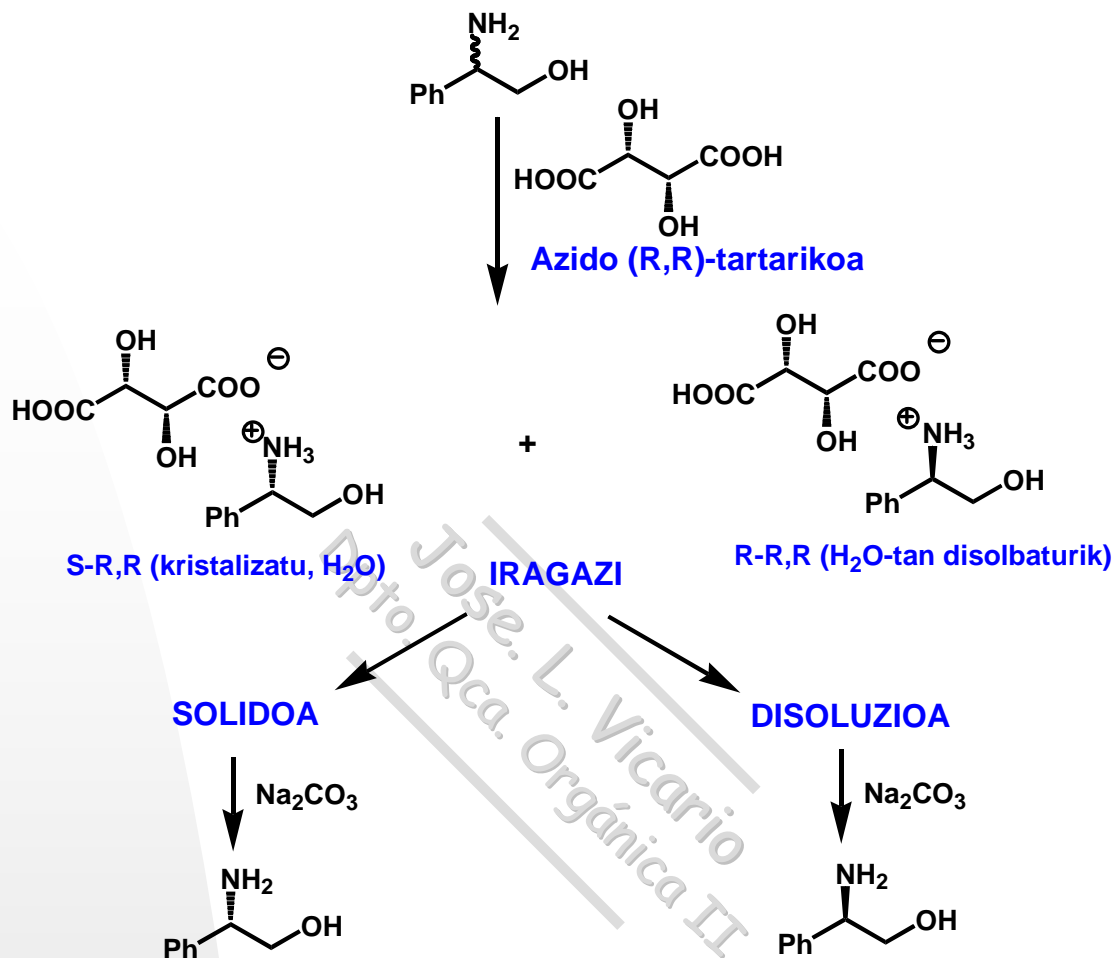
	$[\alpha]_D^{20}$	Urtze-puntua (°C)	Dentsitatea (g/mL)	Disolbagarritasuna (uretan, g/100mL)
(2R,3R)-(+)	+ 12.0	168-170	1.7598	139.0
(2S,3S)-(-)	- 12.0	168-170	1.7598	139.0
(2R,3S) (meso)	0	146-148	1.6666	125.0
Nahaste errazemikoa	0	205	1.788	20.6

Beraz, enantiomeroak banatzeko:

Y_R : Erresoluzioa egiteko produktu enantiomerikoki purua

4. Gaia: Nahaste errazemikoen erresoluzioa

Enantiomero baten purutasuna adierazteko

PURUTASUN OPTIKOA: % P.O. = $\frac{[\alpha]_D^{20} \text{ behatuta}}{[\alpha]_D^{20} \text{ teorikoa}} \times 100$

SOBERAKIN ENANTIOMERIKOA: % ee = $\frac{[R] - [S]}{[R] + [S]} \times 100$

Adibidez: Laborategiko lagin batean: Alanina

Neurtutakoa $[\alpha]_D^{20} = -11.36^\circ$

Teorikoa $[\alpha]_D^{20} = -14.2^\circ$ (R isomeroa)

$$\% \text{ P.O.} = \frac{11.36}{14.2} \times 100 = \%80$$

$$\% \text{ ee} = 80: [R] / [S] = 90/10$$